

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

**ДОРОФЄЄВ О.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
КУЗЬМЕНКО О.К., АСПІРАНТ*,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

У статті розглянуто класичні підходи до розуміння сутності екологічного менеджменту, висвітлено проблеми використання засад екологічного менеджменту в підприємствах, визначено значимість застосування стандартів екологічного менеджменту для підвищення результативності діяльності підприємств.

The article deals with classical approaches to the understanding of environmental management, the problems of principles of environmental management in enterprises, identified the importance of applying environmental management standards for improving the efficiency of enterprises.

Постановка проблеми. В структурі сучасної української економіки найбільшу частку займають підприємства переробної, сировинної та видобувної галузей, виробничі процеси яких завдають найбільшої шкоди навколишньому середовищу. При цьому, інтеграція української економіки до Євросоюзу вимагає від держави й окремих підприємств перерозподілу пріоритетів на дотримання відповідності екологічним стандартам і принципам екологічної безпеки.

Прагнення зменшення негативного впливу наслідків процесів діяльності підприємств на навколишнє середовище вимагають негайного вирішення екологічних проблем на рівні з економічними та соціальними. У зв'язку з цим, слід розмежувати поняття «економічна ефективність» і «результативність» діяльності підприємств, розглядаючи ці категорії через призму їхнього впливу на навколишнє середовище; сформувати на засадах екологічного менеджменту дієвий механізм співпраці промислових та сільськогосподарських підприємств.

* Науковий керівник – Дорофєєв О.В., к.е.н., доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення екологічного менеджменту як одного з пріоритетних напрямків управління сучасним підприємством, присвятили свої роботи багато вітчизняних та закордонних науковців, таких як: Н. Пахомова, К. Ріхтер, А. Садекова, О. Балацький, Т. Галушкіна, В. Паламарчук, Г. Черевко, М. Яцків, І. Яремчук та ін.

Формування цілей статті. Проаналізувати сучасний стан та визначити напрямки розвитку екологічного менеджменту на підприємстві.

Виклад основного матеріалу статті. У сучасному суспільстві гостро постає питання взаємодії між потребами (бажаннями) людей і можливостями їх задоволення, а також питання впливу темпу економічного зростання на природні ресурси, що постійно зменшуються. Так, високі темпи економічного зростання підприємств вимагають значних ресурсів, а зменшення ресурсів негативно впливає на зростання економіки.

Реалії сьогодення такі, що більшість українських підприємств прагнуть максимізувати прибуток будь-якими шляхами, незважаючи ні на що, нехтуючи, в тому числі, усталеними законами землеробства й станом навколишнього середовища в цілому. За умови відсутності у багатьох підприємствах можливості оновлення існуючих технологій та технічного забезпечення, керівництво таких організацій часто приймає рішення про виплату штрафів, що накладаються відповідними державними органами, замість того, щоб додержуватись принципів та стандартів екологічного менеджменту.

Екологічний менеджмент – це система відносин і одночасно сукупність методів, які застосовують для управління вирішенням різноманітних природо-ресурсних та екологічних проблем, що виникають на різних рівнях економічної ієрархії – від підприємства і муніципалітету до загальнонаціональної й глобальної економіки [1, с. 8].

Зміни у суспільній свідомості, а також розвиток законодавчої й нормативної бази вимагають від підприємств урахувати можливий вплив наслідків їхньої діяльності на навколишнє середовище при формуванні або уточненні стратегії діяльності на

різних рівнях. Більшого ефекту можна досягти за умови активної підтримки з боку вищого керівництва (директора) і участі всього персоналу у налагодженні екологічно-свідомої й відповідальної діяльності [3, с. 10].

Великі підприємства, в кращому випадку, використовують одного або декількох спеціалістів з управління екологічною безпекою, на малих та, в переважній більшості, середніх підприємствах, взагалі відсутні такі спеціалісти. На відміну від існуючого стану справ, підприємствам слід створювати служби екологічного менеджменту, які б вирішували стратегічні завдання підприємства на рівні з усіма службами підприємства. Дана служба обов'язково повинна бути підпорядкована вищому керівництву підприємства і складатися з кваліфікованих менеджерів.

Таким чином, основними функціями служби екологічного менеджменту на підприємстві повинні бути [4, с. 229]:

— забезпечення сталого економічного розвитку в умовах жорстких екологічних вимог;

— ведення екологічного моніторингу виробничого процесу;

— постійне вдосконалення екологічного виробництва;

— навчання персоналу та проведення семінарів з правильного екологічного ведення господарської діяльності;

— створення та підтримка іміджу підприємства, як такого, що дотримується вимог екологічного законодавства та не створює загрози для навколишнього середовища.

Крім вищезазначеного, служба екологічного менеджменту підприємства повинна підпорядковуватися в своїй роботі нормам і вимогам міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту на підприємствах і в компаніях ISO серії 14000. Ця система орієнтована не на кількісні параметри (обсяги викидів, концентрація речовин, тощо) і не на технології (вимога використовувати або не використовувати певні технології, вимога використовувати «найкращу доступну технологію»), а основним предметом ISO 14000 є саме екологічний менеджмент. Типові положення стандартів полягають у тому, що на підприємствах і організаціях повинні: виконуватися визначені процедури, бути підготовлені певні документи, призначені відповідальні за

визначені сфери екологічно значимої діяльності тощо [5, с. 5].

Для виконання програм, проектів, нормативів екологічного менеджменту керівництво підприємства повинно володіти матеріальними, технічними, трудовими, інформаційними ресурсами. Оскільки, успішне виконання будь-якого завдання залежить від участі усіх учасників процесу, то і відповідальність повинна обмежуватися лише їхніми функціями.

Аналіз, котрий проводиться керівництвом, повинен базуватися на зіставленні фактичного стану показників, стандартів і нормативів екологічного менеджменту із бажаним. Цей аналіз необхідний для оцінювання ефективності роботи служби екологічного менеджменту і майбутнього її вдосконалення.

Впровадження екологічного менеджменту на підприємстві слід розпочинати з аналізу всіх існуючих на підприємстві проблем – як внутрішніх, так і пов'язаних з основними видами діяльності, для того щоб виявити особливості взаємодії підприємства із навколишнім середовищем [2, с. 80-81].

Після аналізу та застосування, підприємство, завдяки екологічному менеджменту, зможе забезпечувати стійкий розвиток у трьох напрямках: екологічному, економічному та соціальному. В екологічному напрямку критеріями стійкого розвитку необхідно вважати раціональне використання відновлювальних ресурсів, обмеження використання невідновлювальних ресурсів, відтворення ресурсів-замінників, формування запасів, при цьому викиди шкідливих речовин мають бути в допустимих межах. Економічні критерії стійкого розвитку стосуються продукції, її конкурентноздатності, створення умов конкуренції, яка б задовольняла всіх учасників ринку. Суспільними критеріями розвитку повинні стати місія та імідж підприємства, як такого що не забруднює навколишнє середовище [2, с. 81-83].

Цим самим, система екологічного менеджменту приводить підприємство до принципів сталого розвитку.

Висновки. Таким чином, подальше функціонування сучасного підприємства будь-якої сфери господарської діяльності неможливе без застосування методології екологічного менеджменту та його стандартів, що дає змогу раціонально

використовувати всі наявні ресурси підприємства, а також слугувати ефективному та сталому його розвитку.

Необхідною умовою розвитку цих процесів є прийняття низки Законів і законодавчих актів, таких як Закону України «Про органічне виробництво», Закону України «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність» та ін. Застосування на цих засадах методології екологічного менеджменту сприятиме розвитку підприємств виробничої й невиробничої сфери, отриманню додаткових прибутків, що є характерним та значущим проявом виникнення і розвитку нових, сучасних принципів екологічної безпеки.

Перспективами подальшого дослідження у цьому напрямку є розробка організаційно-економічного механізму формування системи екологічного менеджменту на підприємстві.

Література.

1. Бобровський А.А. Екологічний менеджмент: Підручник. / А.А. Бобровський – Суми: ВДД «Університетська книга», 2009. – 586 с.

2. Добуш Ю.Я. Формування системи екоменеджменту у економіці сталого розвитку. – [Електронний ресурс] / Ю.Я. Добуш. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/12_25.pdf

3. Загороднюк П.О. Взаємозв'язок екологічної й економічної безпеки та її вплив на економічне зростання України. / П.О. Загороднюк // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності // 2005. – №6. – С.9-14.

4. Потаї О.А. Концептуальні засади екологічного менеджменту підприємства. / О.А. Потаї // Регіональна економіка. – 2008. - №1. – С. 226-235.

5. Разработка и внедрение систем управления окружающей средой в соответствии с международными стандартами ISO серии 14000 (практическое пособие). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://friedman.com.ua/files/ISO14000.pdf?PHPSESSID=586718530dda62e18d19afa777fc573f>